

УДК 808.2:81'271.14(477)

Бондарчук К. С.¹

Коваль Ю. О.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-520 НУ «Запорізька політехніка»

МОВНІ ПОМИЛКИ В НАУКОВИХ ТЕКСТАХ В УМОВАХ ДВМОВНОСТІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Питання мовної відповідності наукових текстів українському правопису досліджується багатьма науковцями (Л. Полюга, Я. Гумницький М. Кукляк, О. Лозинський, Б. Рицар та ін.), результатом чого стали словники з різних галузей знань, пропозиції щодо стандартизації термінології, обґрунтування надання переваги тим чи іншим лексемам. Аналізуючи деякі наукові тексти, можна визначити їх основні мовні хиби: засмічення мови безпідставними запозиченнями, найчастіше з російської та англійської мов; уживання спеціальної та загальної лексики з порушенням питомої семантики; порушення таких граматичних норм, як категорія роду, уживання прийменників, дісприкметників тощо. Особливо часто мовні невірності зустрічаються в різноманітних статтях, методичних розробках, навіть у словниках, виданих на території Півдня України. Мета нашої роботи – проаналізувати найбільш частотні порушення літературних мовних норм у наукових текстах, зокрема у вживанні термінів, явищі псевдосинонімії, в особливостях уживання дісприкметників та прийменників, не властивих українській мові.

У наукових текстах виявлено не властиві українській мові термінів-активні дісприкметники, запозичені не безпосередньо з оригіналу, а через російську мову, як-от: *запам'ятовуючий, записуючий пристрій* (з рос.

запоминающее устройство, записывающее устройство), хоч за допомогою елементів українського словотвору виправданими є утворені терміни-іменники *запам'ятовувач, записувач*. Кальками з російської мови є назви професій (*робочий, служачий*), на позначення яких в українській мові вживаються форми іменників *робітник, службовець* (в рос. – прикметники *рабочий, служащий*). Замість слова *науковий* уживають лексему *вчений* у сполуках *вчений секретар, вчена рада*, так само як *вчене звання* поруч із правильно вжитим словосполученням *науковий ступінь*. Недоречно функціонує слово *співробітники*, що означає *співпрацювати*, замість якого слід вживати *наукові працівники* або просто *науковці*, бо вони можуть і не співпрацювати одне з одним.

Під впливом російської мови в українській термінології з'явилося явище псевдосинонімії, тобто помилки у вживанні українських термінів, що стосуються різних понять, а в російській мові мають один відповідник. Наприклад, доволі часто неправильно вживають *постійний* (тривалий) і *сталій* (незмінний) (рос. *постоянный*); *скінченний* (що має границю) плутають з *кінцевим* (що стосується кінця) (рос. *конечный*), а *нескінченний* (що не має границі або кінця) – з *безмежним* та *необмеженим* (що немає межі) (рос. *бесконечный*). Часто не розрізняють *оточення* (найближчі сусіди) та *довкілля* (навколишнє середовище) (рос. *окружение*). Щодо стилістики сучасної української мови, то варто звернути увагу на вживання таких конструкцій, як *уявляє собою, являє собою, представляє собою*, які є невдалою калькою з російської мови, хоч нормативним є використання слова *становить*. Варто уникати й таких словосполучень, як *таким чином, не в однаковій мірі, знаходиться, робота основана* тощо замість *зокрема, отже, неоднаково, робота базується (ґрунтується)* та ін.

Цілковито неправильно вживаються прийменники *по-* та *при-*: документація *по застосуванню* (треба *щодо застосування*); *при температурі* (*за температурі*), *при використанні* (*під час використання*). Часто не розуміють семантичної різниці між словами *маю, мушу*; повсякчасно вживають *необхідний* у значенні *конче потрібний*; не завжди доречно вживаються слова *оскільки, остільки* тощо.

Отже, наукові тексти часто рясніють мовними невірностями, що є наслідком впливу російської мови на українську в умовах їх функціонування на Півдні України. Особливо часто вживаними є термінологічні кальки з російської мови. Не розрізняються семантичні відтінки лексем, що призводить до явища псевдосинонімії; не завжди доречними є прийменники та сполучники, не властиві українській мові. Це спонукає до очищення наукової мови, відновлення та повернення органічних для української мови словотвірних типів і доречного використання розмаїття фахових термінів.